

Grane kommune

Sentraladministrasjonen

Tlf.: 75 18 22 20

Fax.: 75 18 12 63

Deres ref:

Vår ref:
06/00205-4

Saksbeh:
Else Wika, 75 18 22 24

Arkivkode:

Dato:
15.06.2006

Melding om vedtak

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

postboks 8019 Dep
0030 OSLO

Arbeids- og inkluderingsdepartementet for deltagelse i konvensjonen for Grane kommune, vedtatt i kommunestyret 11.09.02 pkt.1.4	
Saksnr.: 200600205	38
Arkivkode: 570	Dato: 19.06.06
Avd.: SAMI	Saksbeh.:
U.off.:	

Særutskrift: Høringsuttalelse til Nordisk Samekonvensjon

Arkiv:
Saksmappe: 06/00205-3
Saksbehandler: Arne Martin Husby
Dato: 01.06.2006

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
058/06	Formannskapet	07.06.06

Sammendrag

I samråd med Sametinget, oversender Arbeids- og inkluderingsdepartementet innstilling om en nordisk samekonvensjon til høring. Innstillingen er utarbeidet av en nordisk ekspertgruppe etter oppdrag fra ministrene ansvarlig for samiske saker i Finland, Norge og Sverige og sametingspresidentene i respektive land. Ekspertgruppen har bestått av to medlemmer og to varamedlemmer fra hvert land, ett medlem/varamedlem oppnevnt av regjeringen og ett medlem/varamedlem oppnevnt av Sametinget, jf. ekspertgruppens mandat og sammensetning i innstillingens kap. 2.

I innstillingens kap. 1 inngår en konvensjonstekst som består av 51 artikler fordelt på 7 kapitler. Merknader til de enkelte bestemmelser er gitt i kap. 9. Andre kapitler i innstillingen omhandler allmenne spørsmål om konvensjonen (kap. 5), en kort historisk oversikt og fremstilling om samene i Finland, Norge, Sverige og Russland (kap. 6), presentasjon av aktuelle internasjonale instrumenter (kap. 7) og samenes stilling i en nordisk samekonvensjon (kap. 8).

Ønsket om en nordisk samekonvensjon ble først fremmet av de samiske hovedorganisasjoner i Finland, Norge og Sverige i Samekonferansen i 1986, og ble senere fulgt opp i Samekonferansen i 1992 med tilslutning av russiske samer. Temaet ble også i 1988 tatt opp i fellesmøte mellom samerettsutvalgene i Norge, Sverige og Finland. Under Nordisk Råd 46. Sesjon i Reykjavik 28. februar 1995 ble det avholdt et ministermøte om samiske saker, med deltakelse av ministrene ansvarlig for samiske saker fra Finland,

Postadresse:
Postboks 43
8681 Trofors

Besøksadresse:
Industriveien 2
8680 Trofors

Telefon: 75 18 22 20
Telefaks: 75 18 12 63
e-post: post@grane.kommune.no

Bankgiro: 4530 05 00491
Postgiro: 0805 59 58 905
Org.nr: 940 643 112

Sverige og Norge. Ministrene fremmet initiativ til å starte arbeidet med en nordisk samekonvensjon.

Spørsmålet om behov og grunnlag for en samekonvensjon ble utredet av en nordisk arbeidsgruppe bestående av tjenestemenn fra regjeringene og sametingene i Finland, Norge og Sverige. Etter at rapporten "Behov og grunnlag for en nordisk samekonvensjon" (1998) var til høring i disse tre land i 2000-2001, ble det høsten 2001 besluttet av de nordiske samarbeidende ministre ansvarlig for samiske saker og sametingspresidentene, å opprette en nordisk ekspertgruppe til å utarbeide utkast til en nordisk samekonvensjon. Ekspertgruppen overleverte sin innstilling til oppdragsgiverne ved sameministrenes og sametingspresidentenes årlige fellesmøte 16. november 2005 i Helsingfors.

Kommunene i de tre nordligste fylkene er blant høringsinstansene. Konvensjonen utgjør utkast til en første samlet rettsregulering for det samiske folk i Norge, Sverige og Finland. Det er en konvensjon som stadfester samiske rettigheter. Mange av rettighetene er i Norge allerede regulert gjennom eksisterende lovverk. Tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith har ledet ekspertgruppen som har utarbeidet konvensjonen. På informasjonsmøtet den 08.05.06 på Samisk kultursenter i Hattfjelldal understreket han at spørsmålet om retten til land og vann har vært det vanskeligste området i hele arbeidet med konvensjonen.

Sammendrag av konvensjonens 51 artikler:

Kapittel I i konvensjonsutkastet: Det samiske folkets allmenne rettigheter.

Artikkel 1 angir formålet med konvensjonen som er å sikre rettighetene for det samiske folket. Dette innebærer sikring av og utvikling av samisk språk, kultur, næringer og samfunnsnivå med minst mulig hinder av landegrensene.

Artikkel 2 sier at samene er urfolket i de tre land.

Artikkel 3 slår fast at samene som et folk har rett til selvbestemmelse.

Artikkel 4 angir hvilke personer som omfattes av konvensjonen. Konvensjonen gjelder for samer som er bosatt i de tre konvensjonsstatene. Artikkelen angir videre hvem som anses som same i henhold til konvensjonen.

Artikkel 5 angir hvem som har plikter etter konvensjonen. Alle som utøver offentlig myndighet, må rette seg etter konvensjonens bestemmelser. For enkelhets skyld taler man i de enkelte artiklene i konvensjonen om *statens plikter*, men i henhold til bestemmelsen i artikkel 5 vil en slik formulering omfatte alle som utøver offentlig myndighet, ikke bare staten, men også regionale, kommunale og private rettssubjekt som er tillagt offentlig myndighet.

Artikkel 6 angir i overordnede ordelag statenes plikter overfor det samiske folket.

Artikkel 7 oppstiller i første ledd et forbud mot diskriminering av det samiske folket og den enkelte same. Annet ledd bestemmer at statene skal sette inn positive tiltak overfor samene der dette er nødvendig for å gjennomføre rettigheter etter denne konvensjonen. Slike positive særtiltak er ikke å anse som urettmessig diskriminering etter folkerettslige regler.

Artikkel 8 slår fast at rettighetene i konvensjonen er minsterettigheter. Konvensjonen er ikke til hinder for at en stat gir samene større rettigheter enn det som følger av konvensjonen.

Artikkel 9 pålegger statene å vise tilbørlig respekt for samiske sedvaner og rettsoppfatninger. Dette skal iakttas ved utarbeiding av ny lovgivning og ved rettsanvendelse i domstol og

forvaltning. En viktig målsetting med konvensjonen er å lette samhandlingen mellom samer på tvers av landegrensene.

Artiklene 10, 11 og 12 inneholder regler som gjør slik samhandling enklere på det kulturelle og næringsmessige området og også innenfor utdannings- og velferdsordninger.

Etter *artikkel 13* skal statene vise respekt for det samiske flagget og andre samiske symboler som nasjonalsang og den samiske nasjonaldagen 6. februar.

Kapittel II i konvensjonsutkastet: Samisk styring

Kapittel II regulerer først og fremst sametingenes rolle som representativt organ for det samiske folket og sametingets rolle i samhandling med andre myndigheter. Kapitlet har 9 artikler.

Artikkel 14 bestemmer at det skal være et sameting i hvert av de tre land og angir i overordnede ordlag hva som er sametingenes oppgaver. Som fastslått i artikkel 3 har samene rett til selvbestemmelse, og i følge artikkel 14 skal sametinget ha slike oppgaver at det på vegne av samene kan utøve retten til selvbestemmelse. I de følgende artikler gis det en nærmere regulering av sametingets utøvelse av retten til selvbestemmelse i henhold til denne konvensjonen.

Artikkel 15 har bestemmelse om sametingets selvstendige beslutninger på grunnlag av nasjonal og internasjonal rett. Sametinget må i likhet med andre organ ha hjemmel i lov for å treffe beslutninger som innebærer myndighetsutøvelse. Vedtak som ikke innebærer myndighetsutøvelse, kan sametinget treffe uten krav om hjemmel i lov.

Artikkel 16 gir bestemmelse om sametingets rett til forhandlinger med andre myndigheter. I saker av vesentlig betydning for samene skal myndighetene forhandle med sametinget før det treffes vedtak. Er det tale om tiltak som på en avgjørende måte kan skade de grunnleggende vilkårene for samisk kultur, samiske næringer eller samisk samfunnsnivå, kan vedtak ikke treffes uten sametingets samtykke.

Artikkel 17 regulerer sametingenes rett under annen saksforberedelse. Artikkelen bestemmer at sametinget har rett til å være representert i offentlige råd og utvalg, for eksempel lovutvalg ved deres behandling av spørsmål av interesse for det samiske folket. Videre bestemmes at sametinget har rett til å få seg forelagt saker som gjelder samiske interesser. Statene har en selvstendig plikt til å utrede behovet for forhåndsuttalelse og representasjon fra sametingets side.

Artikkel 18 gir regler for forholdet mellom nasjonalforsamlingen og sametinget. I mellomstatlige forhold er det i henhold til *artikkel 19* sametingene som representerer samene.

Artikkel 20 uttrykker sametingenes rett til å danne felles organisasjoner. Sametingene er relativt nye representative organ. Fra gammelt av har det samiske samfunn hatt mindre og mer lokale institusjoner. Etter *artikkel 21* skal slike institusjoner respekteres. Det samme gjelder samiske næringsorganisasjoner.

I følge *artikkel 22* skal statene aktivt søke å fastlegge og utvikle sameregionen.

Kapittel III i konvensjonsutkastet: Samisk språk og kultur

Retten til å bevare og utvikle sitt språk og sin kultur er blant de sentrale rettigheter for et folk. Kapittel III inneholder bestemmelser om samenes rettigheter og om statens plikter når det gjelder samisk språk og kultur. Kapitlet har 11 artikler.

Artikkel 23 slår fast samenes rett til å bruke og utvikle sitt språk.

Artikkel 24 fastlegger statenes plikter når det gjelder samenes mulighet til å bevare og utvikle det samiske språket.

Artikkel 25 har særlige bestemmelser om medier. Massemedier har en stor betydning for utvikling av demokrati, språk, kultur og samfunnsliv, og er samtidig en viktig kanal for ytringsfriheten. Bestemmelsen pålegger statene å sørge for å sende program på det samiske språket i radio og TV samt fremme utgivelse av aviser på samisk.

Utformingen av utdanningssystemet er særdeles viktig for bevaring av samisk kultur og samfunnsliv. Etter *artikkel 26* skal barn og unge i de samiske områdene ha rett til undervisning i og på det samiske språket. Utenfor disse områdene skal samiske elever ha rett til undervisning i samisk, og også i rimelig utstrekning rett til undervisning på samisk. Nasjonale læreplaner skal utarbeides i samarbeid med sametinget.

Artikkel 27 gir regler om forskning, og bestemmer blant annet at forskning av betydning for det samiske samfunn må sikres. Kunnskap om samisk kultur og samfunnsliv er en forutsetning for større forståelse mellom samene og befolkningen for øvrig.

Artikkel 28 gir regler om undervisning og informasjon om samene overfor den øvrige befolkning. I møte med helse- og sosialvesen er det av særlig viktighet at et menneske får benytte sitt eget språk og får behandling og pleie som tar hensyn til språk og kultur.

Artikkel 29 pålegger statene i samarbeid med sametingene å organisere et helse- og sosialtilbud tilpasset de samiske brukernes språklige og kulturelle bakgrunn.

Artikkel 30 slår fast at samiske barn og unge har rett til å utøve sin kultur samt å bevare og utvikle sin samiske identitet. For å sikre denne retten for barn og unge er det særlig viktig med undervisning i og på samisk, samt en undervisning som også på andre måter er tilpasset samisk kultur. Nærmere regler om dette er gitt i *artikkel 24* og *artikkel 26*.

Etter *artikkel 31* skal statene respektere det samiske folkets rett til å forvalte sin tradisjonelle kunnskap og sine tradisjonelle samiske uttrykk. Eksempler på kulturytringer er joik, drakttradisjoner, duodji og fortellinger. Tradisjonell kunnskap vil være kunnskap overført gjennom generasjoner som for eksempel kunnskap om planter, dyr og andre ressurser og forvaltningen av disse.

Artikkel 32 omhandler samiske kulturminner. Disse skal forvaltes av, eller i samarbeid med, sametinget. En forutsetning for at samisk kultur og næringer skal kunne opprettholdes, er at det materielle ressursgrunlaget ikke blir svekket. Etter *artikkel 33* omfatter derfor statenes plikter overfor samisk kultur også det materielle kulturgrunlaget.

Kapittel IV i konvensjonsutkastet: Samisk rett til land og vann

Kapittel IV har bestemmelser om rettigheter til og forvaltning av land- og vannressurser. Kapitlet har syv artikler.

Artikkel 34 uttaler at langvarig tradisjonell bruk av land- og vannområder danner grunnlag for samenes individuelle eller kollektive eiendomsrett, i samsvar med nasjonale og internasjonale regler, se første ledd. I områder der de gjennom sin bruk ikke har etablert en eiendomsrett men en bruksrett, skal de ha rett til å fortsette denne bruken, se annet ledd. Bestemmelsen gjelder rettigheter til land med sjøer og vassdrag. Artikkelen har sin parallell i ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater *artikkel 14* nr. 1.

Etter *artikkel 35* har statene en plikt til å identifisere de landområder der samene i henhold til artikkel 34 har eiendomsrett eller bruksrettigheter. Videre skal det etableres hensiktsmessige ordninger i nasjonal rett for at samene skal kunne få prøvet sine krav på rettigheter til land og vann. Artikkel 35 er i samsvar med ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 14 nr. 2 og nr. 3.

Artikkel 36 gir regler om utnyttelse av naturressurser i områder som omfattes av artikkel 34. Artikkelen er i likhet med artikkel 35 en bestemmelse til beskyttelse av samiske områder, og tar inn i konvensjonen de regler som følger av ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 15 og FN-konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27.

Bli det etter artikkel 36 gitt rett til utnyttelse av naturressurser eller naturinngrep, skal etter *artikkel 37* de berørte samer ha rett til erstatning og eventuelt del av utbyttet.

Artikkel 38 har bestemmelser om rettigheter til og utnyttelse av ressurser i fjorder og kystfarvann. Her bestemmes at reglene i artiklene 34 – 37 får tilsvarende anvendelse. Denne artikkelen vil først og fremst ha betydning for forholdene i Norge på grunn av de geografiske forhold og fordi tradisjonell samisk bruksutøvelse her er sterkt knyttet til fjorder og kystfarvann.

Etter *artikkel 39* skal sametinget ha en rett til medbestemmelse i areal- og ressursforvaltningen. Artikkelen supplerer bestemmelsen i artikkel 36. Er tillatelse til utnyttelse av ressurser gitt i medhold av artikkel 36, får bestemmelsen i artikkel 39 anvendelse ved den videre gjennomføring.

Artikkel 40 gir sametinget rett til medbestemmelse i miljøforvaltningen.

Kapittel V i konvensjonsutkastet: Samiske næringer

Kapittel V som spesielt gjelder samiske næringer har tre artikler.

Artikkel 41 inneholder en generell regel om vern av samiske næringer. Bestemmelsen må sees i sammenheng med en rekke andre artikler som omhandler vern om det materielle kulturgrunnlaget.

Artikkel 42 omhandler spesielt reindrift. Det bestemmes at i Norge og Sverige skal reindriften i de samiske reinbeiteområdene fortsatt være en næring forbeholdt samene. I Finland hvor reindriften i dag ikke er en særrett for samene, skal staten styrke den samiske reindriften.

Artikkel 43 gjelder reindriften over landegrensene. Bestemmelsen slår fast at retten til å drive reindrift over landegrensene hviler på sedvane. Samebyer, siidaer eller renbeteslag kan inngå avtaler om rett til reinbeite over landegrensene. Reineiere på hver side av grensen kan gjennom slike avtaler etablere et samarbeid. I den utstrekning slike avtaler ikke er inngått, får reinbeitekonvensjoner inngått mellom landene anvendelse med respekt for eksisterende sedvaner.

Kapittel VI i konvensjonsutkastet: Gjennomføring og utvikling av konvensjonen.

Kapittel VI inneholder fire artikler som skal sikre gjennomføring og utvikling av konvensjonen.

Artikkel 44 stadfester i konvensjonsform det samarbeid som i dag allerede er etablert mellom sameministrene og sametingspresidentene i de tre land.

Etter *artikkel 45* skal det etableres en konvensjonsnemnd som skal overvåke etterlevelsen av konvensjonen. For å sikre en enhetlig anvendelse av konvensjonen skal statene i henhold til *artikkel 46* gjøre den direkte anvendelig som nasjonal lov.

Artikkel 47 gir regler om statenes økonomiske forpliktelser for gjennomføring av konvensjonen og fordelingen mellom dem.

Kapittel VII i konvensjonsutkastet: Sluttbestemmelser

De fire artiklene i dette kapitlet følger vanlig folkerettslig praksis med det unntak at ratifikasjon og senere endring av konvensjonen først kan skje etter de tre sametingenes godkjenning, se *artikkel 49 og 51*.

Ekspertgruppens mandat har dannet rammen for arbeidet. Det er et vidt mandat som er gitt. Listen over emner som kan reguleres i konvensjonen omfatter de fleste livsområder der det kan være spørsmål om særlige rettsregler for samene. Listen over emner er ikke uttømmende. Selvbestemmelsesrett for samene har vært et sentralt emne for ekspertgruppen.

Vurdering:

Dersom konvensjonen blir vedtatt må offentlig myndighet forholde seg til dens bestemmelser. Dette fremgår av *artikkel 5*.

I flg. *artikkel 8* er rettighetene minsterrettigheter. Når det gjelder spørsmålet om retten til land og vann var dette ikke med i mandatet til ekspertgruppen, men på bakgrunn av spørsmålets viktighet har imidlertid ekspertgruppen funnet det naturlig å behandle også dette spørsmålet. Det har resultert i *Kapittel IV Samisk rett til land og vann, artiklene 34 - 40*.

I Finnmark er Finnmarksloven innført og arealene som Statskog tidligere forvaltet blir nå forvaltet av Finnmarkseiendommen. Denne konvensjonen går i noen sammenhenger lengre enn Finnmarksloven. I Troms, Nordland og i de samiske bruksområdene ned til Femunden pågår det nå et arbeid i regi av Samerettsutvalget om det samme spørsmålet. De har også mandat til å se på alternative forvaltningsmodeller. Blant annet om Fjellogen kan innføres i Nordland og Troms, Finnmarksloven i sør eller eventuelle andre forvaltningsmodeller. Deres arbeid skal være ferdig i 2007. Det hadde derfor vært naturlig at resultatet av dette arbeidet forelå før det ble tatt stilling til nordisk samekonvensjon.

Artikkel 39 skal sikre Sametingets deltakelse i den offentlige forvaltningen av landområder og ressurser, eksempelvis den alminnelige arealforvaltningen. Denne retten gjelder ikke bare i områder der samene har eiendomsrett, men også i områder de har bruksrettigheter. Sammenholder vi dette med *artikkel 36 og 16* vil det omfatte det meste av arealforvaltning hvor sametinget eller den enkelte bruksberettigede skal konsulteres. I *artikkel 36* er det gitt eksempler på en del inngrep eller bruk av naturen hvor en slik konsultasjonsplikt inngår, ”*herunder skogsavvirking, anlegg for vannkraft og vindkraft, bygging av veier og fritidshus, militære øvinger og øvingsfelt.*”

I Norge har det vært uttrykt en målsetning om å ”gjøre ting” enklere innenfor det offentlige byråkratiet. Om denne konvensjonen skulle bli vedtatt, vil sannsynligvis det motsatte skje for de områdene som blir berørt av konvensjonen. Spørsmålet er derfor om forvaltningen i dag går utover rettsvernet til den samiske befolkning.

Rådmannens Innstilling:

I påvente av at Samerettsutvalgets arbeid ennå ikke er sluttført, bør ikke utkast til Nordisk Samekonvensjon vedtas i sin nåværende form. Alternativt må kap. 4 om samisk rett til land og vann tas ut.

Vedtak i Formannskapet - 07.06.2006:

Rådmannens innstilling enstemmig vedtatt.

Saken er tidligere sendt pr. e-post.

Med hilsen

Else Wika
Konsulent

Kopi til:

Indre Helgeland kommunerevisjon
Næringsavdelingen

Rådhuset, Postboks 27, 8651 MOSJØEN
her,

Postadresse:
Postboks 43
8681 Trofors

Besøksadresse:
Industriveien 2
8680 Trofors

Telefon: 75 18 22 20
Telefaks: 75 18 12 63
e-post: post@grane.kommune.no

Bankgiro: 4530 05 00491
Postgiro: 0805 59 58 905
Org.nr: 940 643 112